

گزارش شهرآرا از خانه ثبت ملی داوودی که این روزها به فروش گذاشته شده است

میراثی در مسیر «سوداگری»

تجربه تلخ مشهد نشان داده که قانون نمی‌تواند جلوی تخریب بناهای تاریخی را بگیرد

درخواست ابراهیم داوودی برای ثبت خانه‌اش/ سال ۱۳۷۸

زنده‌یاد ابراهیم داوودی خیابان خانه را حفظ کرد، ما چه می‌کنیم؟- عکس، سعید گلی شهرآرا

حسین بیات! بلوک ۴۴ بهشت رضا^(۱)، ردیف ۹، قبر ۱۰۹. ایستاده‌ام کنار خانه‌ای بدی بیرمردی که تا کمی بیشتر از یک دهه پیش، ساکن و مالک یک خانه تاریخی زیبا در مشهد بود؛ ابراهیم داوودی خیاب که تا پیش از آنکه در ۲۶ فروردین ۱۳۹۴ از جهان فانی رخت بربندد، همواره تلاش کرد میراث پدری‌اش را بدون تغییر حفظ کند و نگذارد به سرنوشت خانه‌های اطرافش دچار شود.

علاقه او به این خانه چنان بود که خودش پیگیری‌های ثبت شدنش را در فهرست آثار ملی ایران انجام داد و این «زیبای معماری و تاریخ، در سال ۱۳۷۹ به جمع آثار ملی و ارزشمند کشور پیوست. در ادامه هم با همراهی اداره کل میراث فرهنگی گردشگری و صنایع دستی خراسان رضوی گوشه و کنار خانه را مرمت کرد تا به‌عنوان یکی از جاذبه‌های دیدنی بالاخیابان و مشهد از گزند تخریب دور بماند.

حالا اما چند وقتی است که وراث او، بنای فروش این بنای تاریخی را دارند و مشخص نیست مالک جدیدی که فردا روزی درهای آن را بگشاید، همچون ابراهیم داوودی خیاب دلش برای حفظ خانه خواهد سوخت یا نه!

● اولین خبرها از خانه

اگرچه ثبت خانه داوودی یک آبان سال ۱۳۷۹ به شماره ۲۹۱۸ صورت می‌گیرد اما توجه به این بنا از حدود سه سال قبل تر از آن شروع می‌شود. در آن دوره با مذاکراتی که بین کارشناسان معرفی و آموزش میراث فرهنگی خراسان و ابراهیم داوودی خیاب، مالک خانه صورت می‌گیرد زمینه برای ثبت ملی شدن این بنا فراهم می‌شود. این‌گونه است که ابراهیم داوودی ۲۳ اسفند ۱۳۷۸ در بازگشت به نامه خود به شماره ۱۳/۱۹/۱۹۶۷ مورخه ۲۰ خرداد ۱۳۷۷ به مدیرکل میراث فرهنگی خراسان می‌نویسد: «ضمن موافقت با ثبت بنای سنتی منزل مسکونی ام... در فهرست آثار ملی خواهمشمنداست دستور فرمائید اقدام لازم در این خصوص به عمل آید. امید دارم این اقدامات زمینه خوبی برای فراهم شدن کاری شایسته این اثر معماری ارزشمند باشد.»

این طور است که در اسرع وقت از خانه بازدید و گزارش ثبتی این خانه توسط کارشناسان میراث فرهنگی صورت می‌گیرد و نهایتا مهر ثبت ملی شدن این خانه در روز اول آبان ۱۳۷۹ می‌خورد.

در گزارش اولیه ثبتی میراث فرهنگی، معماری خانه مربوط به اواخر دوره قاجار زیبایی می‌شود و اطلاعات مختصری از ابعاد، مساحت، نمودار کاربری خانه ذکر می‌شود. همچنین در بخش کاربری‌های آن عنوان می‌شود که «این بنا به عنوان خانه مسکونی مورد استفاده بوده است و با توجه به ارزش فرهنگی آن می‌تواند به مکانی جهت کاربری‌های میراث فرهنگی تبدیل شود. از جمله کاربری هایی که برای این مکان پیشنهاد می‌گردد تبدیل آن به موزه پول و آثار و مدارک دوره معاصر منطقه می‌باشد.»

به استناد این گزارش تا سال ۱۳۷۹ تغییرات اساسی در این بنا انجام نشده است، فقط اینکه «شهرداری مشهد به منظور زیباسازی نمای خیابان توحید، بدنه بیرونی ابنیه حاشیه خیابان من جمله این خانه را با رنگ سفید اندود کرده است.»

خانه داوودی در مقایسه با دیگر خانه‌های تاریخی مشهد در آن روزگار از وضعیت مناسبی برخوردار است، علت اصلی این امر حضور و سکونت مالک در خانه است، با این حال در بخش هایی به مرمت نیاز دارد، کما اینکه آخرین جمله این گزارش ثبتی میراث فرهنگی خراسان

یکی از زیبایی‌های بالاخیابان

خانه تاریخی داوودی که روی تابلوی آن «اثر دوره پهلوی اول» ثبت شده، در ضلع جنوبی خیابان توحید و بین توحید ۴ و ۶، کنار مسجد جعفری به شماره پلاک ۲۱۶ واقع شده است. مساحت خانه ۴۱۷ مترمربع و زیربنای آن ۵۲۶ مترمربع گزارش شده است. قرارگرفتن ساختمان هایی در دو طرف بنا باعث شده تنها یک نما از طرف خیابان توحید قابل رؤیت باشد و سایر نماهای خانه تنها به واسطه حضور در حیاط مرکزی مشاهده شود. خانه داوودی‌ها در دو طبقه ساخته شده است و در سه جهه شمالی، شرقی و غربی آن ساختمان وجود دارد. درواقع سه‌ساختمان در یک عمارت واحد قرار گرفته است که به‌وسیله پله‌هایی با هم درارتباط هستند. در این میان به سبک ساختمان‌های اواخر قاجار و اوایل دوره پهلوی اول خانه به دوبخش اندرونی و بیرونی تقسیم می‌شود که راه ورود به آن‌ها از هم جداست. علاوه براین، کاملاً حیاط سرا در مرکز قرار گرفته و سه بنا در اطراف آن سربرافراشته‌اند.

نهیست، چنان‌که هشتی هایی به‌شکل مربع و اشکال دیگر نیز داریم. هشت یعنی چیزی که از فضای داخلی خانه بیرون آمده و تنها عنصر و فضای خانه است که با بیرون ارتباط دارد.

● ورودی بنا
ورودی بنا تنها نمایی است که از خیابان قابل مشاهده است. این‌نما شامل بخش تجاری و مسکونی می‌شود. قسمت تجاری، نمایی با پوشش فلزی‌کرگه‌ای دارد که به جز یکی از مغازه‌ها بقیه بدون استفاده مانده است. تزیینات این بخش، از آجر و کاشی است.

آن کارمند بانک صادرات شدم و تحصیلاتم را تا دیپلم کامل کردم و بلافاصله عازم اروپا شدم. در اروپا تحصیل را در کنار کار ادامه دادم تا اینکه لیسانس اقتصاد کشاورزی را از دانشگاه سوربن فرانسه دریافت کردم. پس از آن دو سال را در آلمان، مدتی در کوبا، مکزیک و شمال آفریقا گذراندم و سرانجام به تقاضای سفارت ایران، به کشور برگشتم و کارشناس اداره صنایع و معادن شدم. چند کتاب تدوین و ترجمه کردم و در حال حاضر در این خانه زندگی می‌کنم.» ابراهیم داوودی علاوه بر این گفته بود که «من برای حفظ این خانه زحمت بسیاری کشیده‌ام پانزده سال قبل پنج کامیون خاک از پشت بام خانه جمع و سقف خانه را قیرگونی و آسفالت کردم وگرنه تا به حال خانه سرپا نمی‌ماند! در طول این مدت حتی یک مستاجر هم در این خانه نیاورده‌ام با اینکه اتاق‌های زیادی دارد. حتی مغازه‌های حاشیه خیابان را خالی

نگاهی به تنوع آثار ملی ایران به ما می‌گوید که در ثبت بناها یا مکان‌ها و محله‌ها فقط قدمت اهمیت ندارد، بلکه اتفاق‌ها و وقایع مهم تاریخی که در آن بنا، کوچه یا محله روی داده نیز حائز اهمیت است. از طرفی معماری ویژه بناها نیز که به تأیید نظر کارشناسان میراث فرهنگی می‌رسد، می‌تواند دلیلی بر ثبت آن‌ها باشد. چنان‌که معماری ویژه خانه داوودی، واجد

هم به همین موضوع اشاره دارد و تأکید می‌کند: «ساختار کلی بنا از استحکام مناسب برخوردار می‌باشد و در حال حاضر مورد استفاده مالک قرار دارد لکن رطوبت زدایی و مرمت‌های موضعی در سقف‌ها و دیوارهای نیازمند است.»

● اقدامات مرمتی بعد ثبت:
هیچ پس از آنکه خانه داوودی در فهرست خانه‌های تاریخی قرار می‌گیرد، هیچ اقدام مؤثر و سازنده‌ای برای حفظ و مرمت آن از جانب میراث فرهنگی صورت نمی‌گیرد. تنها اقدام میراث در این باره ارسال نامه‌ای به مالک است که تاریخ ثبت دبیرخانه آن ۱۲۶ آذر ۱۳۸۴ است و امضای ابوالفضل مکرمی فر را به عنوی رئیس سازمان پای خود دارد.

اینجا هم میراث کارهای ثبت ملی شدن یک اثر تاریخی را دنبال و بعد از آن موضوع را به‌کلی رها می‌کند. همین است که بعد از پنج سال می‌رسیم به فقط یک نامه که همه چیز را بر دوش ابراهیم داوودی می‌گذارد. در این نامه بعد از اینکه خانه داوودی به ثبت ملی رسیده، آمده است: «جناب آقای داودی... با عنایت به اینکه این بنا به

عنوان یک سرمایه ملی محسوب می‌شود، خواهشمند است ضمن انجام اقدامات حفاظتی، از انجام هرگونه دخل و تصرف و مرمت غیر اصولی خودداری نموده و مراتب راجعت بازدید کارشناسی و اقدامات مقتضی به‌این سازمان اطلاع دهید. این سازمان ضمن احترام به مالکیت جنابعالی بر این بنا آماده هرگونه همکاری جهت حفظ اثر خواهد بود. شایان ذکر است آثار تاریخی که در فهرست آثار ملی کشور به ثبت می‌رسند به استناد ماده ۵۵۸، ۵۶۰ و ۵۶۴ قانون مجازات اسلامی تحت حفاظت خواهند بود و هرگونه دخل و تصرف در آن‌ها بدون هماهنگی و اجازه سازمان میراث فرهنگی و گردشگری جرم محسوب و برابر مقررات رفتار خواهد شد.»

تصاویر خانه در این مرحله نشان می‌دهد که خانه داوودی اگرچه سرپاست، اما شکل و شمایل مناسبی ندارد و به مرمت‌های اساسی و فوری در بخش‌های مختلف نیاز دارد تا به سرنوشت دیگر خانه‌های ثبتی مشهد دچار نشود. با این حال پای کار آمدن میراث فرهنگی برای مرمت خانه داوودی یک دهه زمان می‌برد، سال ۱۳۸۹.

حسن خانزایی، رئیس وقت اداره میراث فرهنگی، صنایع

● طبقه همکف غربی

این بخش دارای دو اتاق است: اتاق حوض خانه که حدود یک متر پایین‌تر از سطح حیاط است و حوضی در وسط اتاق قرار گرفته است. اینجا در قدیم بخش تابستان نشین ساختمان داوودی‌ها بوده است. اکنون از این اتاق به عنوان آشپزخانه استفاده می‌شود. اتاق کناری آن نیز کاربری انباری دارد و با پله‌هایی به دالان ورودی خانه می‌رسد.

● طبقه اول غربی

این بخش دارای دو اتاق نشیمن و پذیرایی بوده و اکنون کاربری آن مسکونی است. وجود راه‌پله‌هایی در دوسوی این اتاق‌ها، دسترسی به زیرزمین را میسر می‌کند.

● حیاط

عنصر اصلی حیاط خانه داوودی‌ها، باغچه و حوض آب است. حیاط با آجرهایی در اندازه ۴*۱۸*۱۸ سانتی متر کف پوش شده است.

● بخش شرقی بنا

این قسمت در یک طبقه و دارای کاربری خدماتی از جمله آشپزخانه، انبار، سرویس بهداشتی و سرویس پله برای ارتباط با قسمت شمالی بناست. در این ساختمان تزیینات آجری به‌صورت خفته‌راسته به‌کاررفته است.

● تزیینات نمای قسمت شمالی بنا

تزیینات آجری، چراغ‌دان، کتیبه آجری بالای پنجره، رخ‌بام

این‌ها نرفته‌ام. آن‌ها آمدند سراغ من که خانه را ثبت کنم. الان هم سنی از من گذشته نمی‌توانم پیگیر همه این کارها باشم. آن روز که من سرحال‌تر بودم و هوش و حواس بهتری داشتم، کلی وعده دادم، اما امروز از زیر کار شانه خالی کرده‌اند! مرتب هم نامه می‌فرستند که لطفاً در این خانه سلیقه‌ای عمل نکنید و به بنا دست نزنید. چون خانه ثبت میراث شده است خودم هم کاری نمی‌توانم بکنم. روزنامه‌های مختلفی از اینجا گزارش نوشته‌اند و شبکه استانی صدا و سیما هم فیلم تهیه کرده، اما هیچ اتفاقی نیفتاده است.» او که هرگز ازدواج نکرده بود، در پاسخ به علت تنها زندگی کردنش نیز به شهرآرا محله‌ا گفته بود: «همه را خودم رانده‌ام که خانه خراب نشود وگرنه تا الان این خانه هم رفته بود پی کارش. اگر من نبودم، این خانه هم نبود. مجبور بودم از خانه مراقبت کنم. ققش را بکنید این

و چوب حراج به خانه‌اش خورده، باید از خودمان ببرسیم، سرنوشت خانه داوودی چه می‌شود؟ اگرچه طبق قانون امکان مداخله صاحبان فعلی خانه داوودی برای تغییر کاربری یا تعمیرات در آن وجود ندارد و هر اقدامی باید به‌صورت قانونی و از طریق مجوز شهرداری انجام بگیرد، اما سابقه مشهد نشان داده است که چنین قوانینی کارساز نیستند و خانه‌ها و

بناهای می‌توانند تخریب شوند و جای خود را به سازه‌ای جدید بدهند بدون اینکه کاری از کسی برآید. حال سؤال این است که خانه داوودی هم در مسیر سود و سوداگری دچار همین سابقه شده و تخریب می‌شود یا شهروندان و نهادهای مسئول این بار می‌فهمند که «دریخ سود ندارد چورفت کار» و علاج واقعه پیش از وقوع می‌کنند.

تاریخ و هویت

شهرآرا

اشبهه

۲۵ مرداد ۱۴۰۵
شماره ۲۸۸۰
شماره ۲۸۸۰

۱۵

SHAHRAKNEWS.IR